

Harkittua vammaissosiaalityötä

Harkinta vammaissosiaalityössä palveluiden käyttäjien ja sosiaalityön näkökulmasta

Vammaispalvelujen neuvottelupäivät 2023

LAPIN YLIOPISTO
UNIVERSITY OF LAPLAND
Pohjoisen puolesta – maailmaa varte

UNIVERSITY OF
EASTERN FINLAND

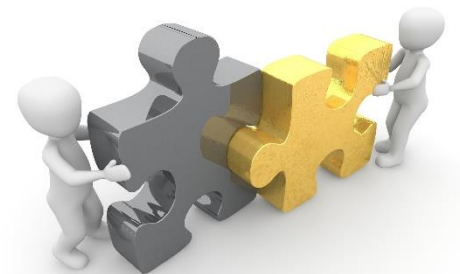
Harkittua vammaissosiaalityötä -hanke (HaraVa)

- VTR-rahoitteinen tutkimushanke 2022-2023,
 - Sosiaali- ja terveysministeriön rahoitus yliopistotasoiselle sosiaalityön tutkimukselle.
- Konsortio: Lay, UEF ja KVL.
 - Hanketta johtaa Jari Lindh, Lay.
- Hankkeen taustaryhmässä järjestökentän, THL:n sekä tutkimuksen edustajia:
 - Miina Weckroth /Vammaisperheyhdistys Jaatinen ry, Risto Heikkinen/Harvinaiset-verkosto, Stina Sjöblom/THL, Reetta Mietola/HY ja Antti Teittinen/Kela).

HaraVa-hankkeen tutkimuksen lähtökohtia

- Tavoitteena:
 - tehdä näkyväksi vammaissosiaalityöhön sisältyvää harkintaa.
 - Lisätä ymmärrystä siitä, millaista on asiakaslähtöinen ja ammatillisesti hyvä harkinta vammaissosiaalityössä.
- Tarkastellaan sekä sosiaalityön ammatillista harkintaa että harkintaa palveluiden käyttäjien näkökulmasta.
- Viisi työpakettia (1-5).

Kaikella on historiansa – HaraVa-hankkeen tutkimus jatkumona aiemmalle

- Marketta Rajavaaran puheenvuoro VPN-päivillä 2015: *Harkintavalta muutoksessa – kenen harkinta ratkaisee vammaispalveluissa?:*
 - *Harkittua – Avauksia sosiaaliturvan harkintavallan tutkimukseen (2014).*
- Rajavaaran puheenvuoro inspiraationa esim. *Osallisuuden varmistaminen ja syrjäytymisen ehkäiseminen vammaissosiaalityön asiakasprosessissa* -hankkeelle (VamO 2016-2019):
 - Asiakasosallisuus, sosiaalityön asiantuntijuus ml. harkintaosaaminen.
- HaraVa-hanke eräänlaisena jatkumona myös VamO-hankkeelle.

HaraVa-hankkeen tutkimus jatkumona vammaisten ihmisten arjen tutkimiselle

- Sosiaalityön asiakasnäkökulma harkintaan myös kansainvälisesti sangen vähän tutkittu; kuitenkin asiakkaiden näkökulma harkintaan on tärkeä: esim. palvelujen vastaavuus tarpeisiin ja asiakaslähtöisyyden näkökulma (ks. Kivistö ym. 2022).
- Vammaisuus sekä mahdollinen vammaispalveluiden asiakkuus osana elämäntiekua ja -tarinaa.
- HaraVa-hankkeessa työpaketit (TP) 4/Kehitysvammaliitto sekä 5/UEF keskittyvät asiakasnäkökulmiin. Tässä esityksessä lähestytään aihetta erityisesti TP5 kannalta.

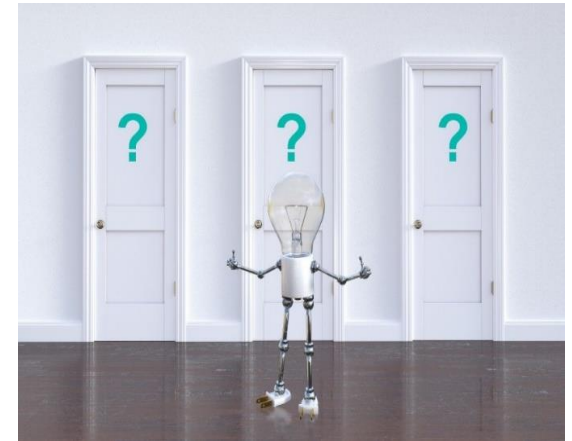
Asiakkaiden eriytyviä näkökulmia/toiveita palveluprosessista ja osallisuudesta prosessiin

(Heini, Hokkanen, Kontu, Kunttu, Lindroos & Ronimus 2019, s. 76)

- ”Personoitu palvelu – yhdenmukainen palvelu”.
- ”Saada palvelua – tulla autetuksi”.
- ”Asiakkaan esiintuomat asiat – vaikeiden, vaiettujen asioiden esiinotto”.
- ”Nopea palveluprosessi – punnittu palveluprosessi”.
 - Nopea ja akuutti päätös - Harkittu ja tarkistettu päätös.
- ”Yhdenmukaistava säätely – tilanne- ja yksilökohtaisuus”.
- ”Ihmisen kohtaaminen – sähköiset palvelut”.

Mitä harkinta tarkoittaa? Ammattilaisten näkökulma

- Harkinta = järkeily, vaihtoehtojen puntarointi ja (harkitun) ratkaisun tekeminen vaihtoehtojen välillä.
- Harkintavalta = virallisesti annettu mahdollisuus tehdä ratkaisuja ja päätöksiä. (Lipsky 1980/2010; Molander ym. 2012; Kalliomaa-Puha 2014; Rajavaara 2014.)
- Rakenteellinen ja tiedollinen harkintavalta (Molander ym. 2012).
- Lain mukainen harkintavalta ja käytännön harkintavalta (Evans 2010).
- Ammatillinen ja inhimillinen harkinta sosiaalityössä (Juhila 2009).
- Harkinta sosiaalityön ydintä – tapauskohtainen sosiaalityö (Richmond).
- Harkinta pohjaa koulutukseen ja ammatilliseen kokemukseen = osaamiseen (ks. myös Weckström 2011).

Harkintavallan kehykset vammaissosiaalityössä

- Harkinta voidaan ymmärtää julkista hyvinvointipalvelujärjestelmää edustavien ammattihenkilöiden käytäntönä.
- Vammaissosiaalityön harkintavallan tiedolliset kehykset (Romakkaniemi, Martin & Lappalainen 2019):
 - Lääketiedeperustainen kehys
 - Normiperustainen kehys
 - Yhdenvertaisuuskehys
 - Kokonaisvaltaisuuden kehys
- Harkinta osana sosiaalityön ammattikäytäntöä; harkinnan käyttöä vammaissosiaalityössä kehystää mm.:
 - sosiaalityön tehtävä, normisto ja etiikka
 - + vammaisten ihmisten oikeudet (CRPD 2006) (Romakkaniemi ym. 2019)
 - julkisessa hyvinvointipalvelujärjestelmässä tehtävä hyvinvointityö

Vammaissosiaalityön harkinta ja asiakkaan arki

- Vammaissosiaalityölle ominaista:
 - Vammaissosiaalityö sosiaalityön yleisiin periaatteisiin, arvoihin ja etiikkaan sitoutuvana käytäntönä.
 - Vammaisuuden tulkinta työssä ja yhteiskunnassa luo oman erityispiirteensä (esim. Romakkaniemi, Martin & Lappalainen 2019).
- Asiakkaan tilanteen tuntemus ja palvelutarpeeseen vastaaminen.
- Vammaissosiaalityössä tarvitaan vammaisuuden tulkintamallien tuntemusta + tuntemusta eri mallien käytäntövaikutuksista.
- Julkisessa hyvinvointipalvelujärjestelmässä käsitellään ihmisten arjen huolia ja haasteita, joiden käsittely edellyttää huolien ja haasteiden kääntämistä julkisen hyvinvointipalvelujärjestelmän käsittelemiksi kysymyksiksi (Gubrium & Järvinen 2014). -> jännite harkintatyölle
- Arjen harkinta vammaissosiaalityössä.

Tutkitusti harkittua vammaissosiaalityötä

(Kivistö ym. 2022)

- Harkinta alituisesti ja vääjäämättä läsnä sosiaalityössä.
- Vammaissosiaalityön harkinnan tutkimuksen ajankohtaisuus juuri nyt, mm.:
 - YK:n vammaisyleissopimus
 - Hyvinvointialueet ja palvelujärjestelmän muutos; myös VPL-muutos
 - Tutkimuksellinen katvealue.
- Ihmisiä elämänsä tilanteissa eli arjen järjestymisen asioiden käsittely sosiaalityössä julkisena hyvinvointityönä
 - Harkintaperusteet tunnistettavia, mutta toisinaan vaikeaselkoisia (esim. Järkestig Berggren ym. 2021)
 - Harkinta myös sitä, mitä julkisessa hyvinvointipalvelutyössä käsitellään, miten ja miksi.

Palveluiden käyttäjien ja ammattilaisten harkintanäkökulmat dialogiin (ks. esim. Laisi ym. 2017; Heini ym. 2019)

- Yhteiset tavoitteet.
- Jaetut kokemukset.
- Tarve yhteistyöhön.
- Jaetut toiveet.
- Tarve kohtaamisille = pysyvä ydin. ”Perusasiat säilyvät”.

Lähteet (1/3)

- CRPD (2006) [Convention on the Rights of Persons with Disabilities \(CRPD\) \(englanniksi, YK\)](#) (luettu: xx.1.2023)
- Evans, T. (2010) Professional discretion in welfare services. Beyond street-level bureaucracy. Taylor & Francis.
- Gubrium, J. F. & Järvinen, M. (2014) Troubles, problems, and clientization. Teoksessa J. F. Gubrium & M. Järvinen (toim.) Turning troubles into problems. Clientization in human services. Abingdon: Routledge, 1–13.
- Heini, A. & Hokkanen, L. & Kontu, K. & Kunttu, K. & Lindroos, N. & Ronimus, H. (2019) Osallisuus vammaissosiaalityössä on yhteistyötä – asiakkaiden kokemuksia. Rovaniemi: Lapin yliopisto.
- Hänninen, V. (1999) Sisäinen tarina, elämä ja muutos. Tampere: Tampereen yliopisto.
- Juhila, K. (2009) Sosiaalityön selontekovelvollisuus. Janus 17 (4), 296–312.
- Järkestig Berggren, U. Melin Emilsson, U. & Bergman, A-S. (2021) Strategies of austerity used in needs assessments for personal assistance – changing Swedish social policy for persons with disabilities. European Journal of Social Work 24 (3), 380–392.

Lähteet (2/3)

- Kalliomaa-Puha, L. & Kotkas, T. & Rajavaara, M. (toim.) (2014) Harkittua? Avauksia sosiaaliturvan harkintavallan tutkimukseen. Helsinki: Kelan tutkimusosasto.
- Kivistö, M. & Heinonen, P. & Martin M., & Sjöblom, S. & Tarvainen, M. & Vesala, H. & Lindh, J. (2022) Tutkitusti harkittua vammaissosiaalityötä. Teoksessa M. Kesänen & R. Niemi (toim.) [Tutkiva sosiaalityö: Ympäristö ja rakenteet sosiaalityössä. Talentia-lehti.](#) Helsinki: Ammattijärjestö Talentia & Sosiaalityön Tutkimuksen Seura, 93–105.
- Laisi, N. & Lappalainen, T. & Vauramo, M. (2016) [Selvitys vammaispalveluiden sosiaalialan ammattilaisten näkemyksistä.](#) (pdf 1711 kt) Helsinki: Invalidiliitto ry & Talentia ry.
- Lipsky, M. (1980/2010) Street-level bureaucracy. Dilemmas of the individual in the public services. 30th anniversary expanded edition. New York: Russell Sage Foundation.
- Molander, A. & Grimen, H. & Eriksen, E. O. (2012) Professional discretion and accountability in the welfare state. *Journal of Applied Psychology* 29 (3), 214–230.

Lähteet 3/3

- Pohjola, A. & Satka, M. (2022) Sosiaalialan tietoperusta sosiaali- ja terveydenhuollon uudessa palvelujärjestelmässä. Janus: Sosiaalipolitiikan ja sosiaalityön tutkimuksen aikakauslehti 30 (3), 289–295.
- Rajavaara, M. (2014) Ammattilaisten harkintavalta sosiaaliturvan edellytyksenä ja riskinä. Teoksessa L. Kalliomaa-Puha & T. Kotkas & M. Rajavaara (toim.) (2014) Harkittua? Avauksia sosiaaliturvan harkintavallan tutkimukseen. Helsinki: Kelan tutkimusosasto, 136-155.
- Richmond, M. (1917) Social diagnosis. Russel Sage Foundation.
- Romakkaniemi, M. & Martin, M. & Lappalainen, T. (2019) Vammaissosiaalityön asiantuntijuus harkintavallan perusteena. Teoksessa A. Pohjola & T. Kemppainen & A. Niskala & N. Peronius (toim.) Yhteiskunnallisen asemansa ottava sosiaalityö. Tampere: Vastapaino, 171-198.
- Tarvainen, M. (2018) Ruumiilliset tilat: tavanomainen arki ja kerrottu vammaisuus. Yhteiskuntapolitiikka 83 (1): 40–49.
- Weckström, J. (2011) Asiakkaiden kokemuksia osallisuudesta ja harkinnasta vammaispalvelujen järjestämisessä.

Kiitos!